



ברכת המזון (5)

לכל בעלי החיים שברא, ומסיים מעין זה: "ברוך אתה ה' הזן את הכל"

כמוצא שלל רב בשם הגאון ר' חיים פלאגי

ומשביע לכל חי רצון

מהו אותו "רצון" האמור כאן? יש שפירשו שהכוונה היא למה שאמרו חז"ל (ברכות מג:): מאי דכתיב: "את הכל עשה יפה בעיתו", מלמד שכל אחד ואחד ייפה לו הקב"ה אומנותו בפניו. כל אדם אומנותו טובה בעיניו. ואם נתכוונן, נראה עד כמה הדבר מופלא. לדוגמא: יהודי אחד עובד לפרנסתו בהוראה, וכל היום עומד ומדבר לפני התלמידים. ברוך ה', הוא מרוצה מאוד מעבודתו, ומביט בתמיהה על חברו העובר כפקיד בבנק, כיצד מסוגל הוא לשבת שמונה שעות בין ארבעה קירות ואינו יוצא מדעתו. הפקיד לעומת זאת, מסתכל גם הוא על המורה וחושב לעצמו: איזה אדם מסכן, כל היום הוא צריך לעמוד ולדבר, איך יש לו כח לזה? אדם שלישי הוא מוסכניק, עוסק כל היום בתיקון מכוניות, מתפלש בתוך השמן והגריז, ואף הוא מרוצה מעצמו, כי הוא מצליח לתפוס את הנקודה הבעייתית במנוע של מכונית שנמסרת לו לתיקון אצלו, וגם מזהה לפי הצליל של הרכב את התקלה שיש בו, והם, הפקיד והמורה שניהם יחד מסתכלים עליו בשאט נפש איך הוא שוכב בתוך הגריז, מסכן... אכן כל אחד, ייפה הקדוש ברוך הוא את אומנותו בפניו וזה חסדו של הקב"ה שלא רק "פותח את ידך ומשביע לכל חי" אלא גם נותן לו רצון לזה.

ומתוק האור "הגדה של פסח"

הקב"ה דואג שנהיה מרוצים "ומשביע לכל חי רצון"

אמרו חז"ל: מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, ואם כן עלינו לברר: איך יוכל אדם לשבוע ממה שיש לו? אין זו אלא שהקב"ה פותח את ידו ומשביע תחילה לכל חי רצון, כלומר: שיהיה מרוצה מכל מה שהוא מקבל מידו הקדושה והרחבה, ולאחר מכן הוא נותן להם את אכלם, דהיינו: לכל אדם בדיוק את מה שהוא צריך.

כמוצא שלל רב "ברכת המזון" בשם "האדמו"ר מקלוזנברג"

בפרדס ובלב הכל תלוי ברצון האדם! "ומשביע לכל חי רצון"

ליבו של אדם דומה הוא ל'פרדס'. אדם רואה פרדס ובו עצי ערמונים, נאים למראה וטובים למאכל, והוא תוהה:

שלא נגיע לאותיות הקודמות ל"מזון"
"אל יחסר לנו"

במילים אלו יש כאן רמז נפלא לבקשה נוספת. בהמשך הברכת המזון אנו מבקשים: "ונא אל תצריכנו ה' אלוקינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם", ומיהו שנצרך ללוות מאחרים? מי שאין לו די מחסרו אשר יחסר לו, ועל כן כשאנו מבקשים "אל יחסר לנו", נטמנה כאן תפילה ברמז שלא נצטרך לבוא לידי הלוואה, שכן האותיות שלפני אותיות מ'ז'ו'ן הן ל'ו'ה'י'מ', האותיות המרכיבות את המילה "מְלָנָה", כי מי שנמצא במצב של "מלוה" עדיין לא הגיע למצב של מזון. ואם כן, באמרו "אל יחסר לנו מזון", אנו מבקשים שלא נהיה במצב שלפני "מזון", שהוא מצב של "מְלָנָה", כי נזכה לקבל את מזונותינו מידו המלאה והרחבה של הקב"ה.

כמוצא שלל רב "ברכת המזון" בשם "קדושת ציון"

טבע בעלי החיים הותאם למזונותיהם "ומכין לכל בריותיו אשר ברא"

הקב"ה הטביע בטבע כל בעל חי שיהיה שש ושמש במזונו וימאס כל מאכל אחר, וכוונת "ומכין לכל בריותיו" היא שהקב"ה הכין את טבעו של כל בעל חי שיתאים למזונותיו, ומביא ראיה לכך שכן היתה כוונת משה רבינו (שתיקן ברכת הזן), מן הפסוק "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" (תהלים), כלומר: שכל בעל חי מלא רצון ממזונותיו.

ערוך השולחן אורח חיים (קפז, ד)

הרחמים על הרשעים "בזכות" השקצים והרמשים "ומכין לכל בריותיו אשר ברא"

כתוב בירושלמי (ברכות פרק ט' הלכה ב'): שאליהו הנביא שאל את ר' נהוראי: לשם מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים בעולמו? אמר לו: לצורך נבראו, בשעה שהבריות חוטאין, הוא מביט בהן ואומר: מה אלו שאין בהן צורך הרי אני מקיימן, אלו שיש בהן צורך לא כל שכן. הרי ראינו שכאשר הקב"ה מרחם על הרשעים ונותן להם מזונם ופרנסתם הרי זה "בזכות" השקצים והרמשים שברא בעולמו, שכמו שנותן להם את אכלם, גם נותן גם לרשעים, וזו כוונת "ומכין לכל בריותיו", כולל הרשעים, ועל כך מביא ראיה ממה שנאמר "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", לטובים, לרעים כמו גם

מהיכן צמח הפרדס? ומשיבים לו הבריות: מן האדמה. לאחר מכן הוא הולך ורואה שדה עזוב, מצמיח קוץ ודרדר ועצי סרק ריקים מתוכן. ואף הם צמחו מן האדמה, מאותו אדמה בדיוק. היתכן? הוא תמה. כיצד זה אותה אדמה, כאן מצמיחה פירות וכאן מעלה קוצים ודרדרים? והתשובה פשוטה וברורה: אותה אדמה הוא כאן וכאן, אך תלוי מה זורעים בה: יטעו פרי, ויעדרו וינכשו את העשבים השוטים, תצמיח פירות הלולים, לא יזרעו, לא יעדו ולא ינכשו, יבואו שם קוצים לרוב. זה הכוונה גם כאן: "פותח את ידך", הקב"ה פותח את ידו הקדושה והרחבה, "ומשביע לכל חי". אבל מה הוא משביעו? "רצון", כמו בפרדס דם בלב האדם: הכל תלוי ברצונו, יטע תורה, אמונה ומצוות, יצמח לתפארת ויגדל כפרי הילולים, יטע הבלי העולם ועוונות, חלילה יגדל פרא, חסר תוכן, כעץ סרק.

כמוצא שלל רב "ברכת המזון" בשם ה"סבא" מקלם

ובטובו.....כי לעולם לחסדו..... ובטובו הגדול.... בעבור שמו הגדול.

מצינו חילוק נפלא בין המזון שזן הבורא את העולם לבין המזון שזן הקב"ה את ישראל, דהנה הפסוק "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו" נאמר בתהלים (קלז, כה), ועיין שם ברש"י שכתב שכל פרק זה נאמר על החסד שעשה הבורא עם העולם לפני מתן תורה, שאז לא התקיים העולם אלא בחסדו של הקב"ה. ולכן פרק זה כ"ו פסוקים יש בו, כנגד כ"ו דורות שמאדם הראשון עד מתן תורה, שכל זמן שלא נתנה תורה נתקיים העולם רק בחסדו, ולכן אמרינן כ"ו פעמים כי לעולם חסדו. ואילו גבי פרנסת ישראל מצינו דברים נפלאים, כדאיתא במדרש רבה רות (פרשה ב' פסקה י"א): ותקם היא וכלותיה, ותשב משדה מואב, כי שמעה בשדה מואב, שמעה מהרוכלין המחזירין בעיירות, ומה שמעה, כי פקד ה' את עמו, לתת להם לחם, כתוב אחד אומר (תהלים צב): "כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב", וכתוב אחד אומר (שמואל א' י"ב כ"ב): "כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול", א"ר שמואל בר נחמני פעמים שהוא עושה בעבור עמו ונחלתו ופעמים שהוא עושה בשביל שמו הגדול. א"ר אייבו כשישראל זכאין, העבור עמו ונחלתו, וכשאין זכאין, בעבור שמו הגדול. מבואר שפרנסת ישראל באה להם בגלל זכויותיהם, ואם אין להם די זכויות אזי מתפרנסים ישראל בעבור שמו הגדול שנקרא עליהם. ולכן בחלק הראשון דמיירי מעניין פרנסת העולם אומר "ובטובו" סתם, כי הוא מפרנס מחמת עצם מה שבראם, ומסיים "כי לעולם חסדו", שזוהי פרנסת טבעית כמו מתן תורה, והיא שייכת כלפי כל העולם. אבל כאשר מדבר על פרנסת ישראל אומר "ובטובו הגדול", ומסיים "העבור שמו הגדול", כי הם מתפרנסים מחמת זכויותיהם או מחמת טובו ושמו הגדול.

ספר "חיים של ברכה"

הלכה: אוכל מעט פת, לפטור את ברכת שאר המאכלים
כתב השו"ע (או"ח ס' קעז ס"א): דברים הבאים בתוך הסעודה, אם הם דברים הבאים מחמת הסעודה וכו' אוכלם בלא פת אין טענים ברכה לפנייהם דברכת המוציא פוטרתן. ובמ"ב (סק"ג) מביא בשם המג"א ושאר אחרונים שמסתפקים אם אינו חפץ לאכול פת, אלא אוכל מעט כדי לפוטרם, דאפשר שאין הם נטפלים להפת כיון שלא היה חפץ באכילת הפת, וכל שכן כשאכל רק פחות מכזית וכו'. בפסקי תשובות (אות א') כתב: ובשו"ע הרב (ס"א וקוט"א סק"א) למד שהספק הוא רק על מיני לפתן, אבל מיני מזון הבאים כעיקר הסעודה ולהשביע בודאי נפטרים בברכת הפת. משום שפת ראש לכל מיני מזון, וכעין יין למשקין, ואפילו אכל פחות מכזית. אמנם ודאי יש ליזהר לימנע מליכנס לספיקות, ויש להקפיד לאכול בסעודה על כל פנים כזית פת, ואף אין נכון לאכול מאכלים לפני שאוכל הכזית.

פסקי תשובות חלק א'

פתגם: עדיף שתודה בטעות לפני שתתפס בה

ספר "שמחלה"

חקירה: שיעור במאכל, כזית. השיעור במאכל, שבפחות מכזית לא נחשב למאכל, או באכילה, שבפחות מכזית לא נחשבת אכילה. (חידושי ר' שמואל פסחים עמוד קסב, שיעורי ר' שמואל מכות עמוד תמט בהערה, ברכת אברהם פסחים מג: היתר מצטרף לאיסור)

סיפור: הזהרו בבני עניים: רבי משה מאיוויה, אחד מגאוני דורו, הצטיין בענוותנותו יתירה וכל ימיו היה מקפיד שלא לישב ליד כותל המזרח בבית הכנסת, אלא תמיד התפלל בין ההדיטות ופשוטי ההמון ליד כותל המערבי. שאלו אותו מיודעיו ומקורביו: מה ראה מר להשפיל עצמו עד כדי כך? וכי אין בזה חלילה משום זילזול בכבוד התורה! השיב להם רבי משה: הלא עינינו הרואות, כי מכל כתלי בית המקדש לא נשאר לפליטה אלא הכותל המערבי בלבד, ללמדכם מה גדולה זכותם של פשוטי ההמון העניים והאביונים, הנדכאים ושפלי העומדים ליד כותל המערב.

שבת שלום!

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, ג'ילברט יפה בת מרים. לעילוי נשמת של ג'ינט מסעודה בת ג'וליי יעל, לעילוי נשמת שלמה בן מחה, דנאיל בן רחל, עמנואל בן ארנסט אברהם, רפאל שלמה בן אסתר.

